

Nr 15

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner
angående riksdagsledamöternas möjligheter att vinna
tillträde till utskottens sammanträden.*

I de likalydande motionerna nr 4 i första kammaren av fru *Segerstedt Wi-berg* och nr 6 i andra kammaren av herr *Rubin m. fl.* hemställs, »att riksdagen måtte besluta sådana ändringar av riksdagsstadgan att riksdagsledamot gives tillfälle att deltaga i utskotts överläggningar, då av honom väckt motion är föremål för behandling i utskottet, samt att utskott även eljest får möjlighet att bereda riksdagsledamot som icke är ledamot eller suppleant av utskottet tillfälle att i särskilt fall övervara utskottets sammanträden». — Texten är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande ordning

Grundläggande bestämmelser om deltagande i riksdagens utskott ges i 36 § *riksdagsordningen*. Där stadgas om utseende av ledamöter (1 mom.) och av suppleanter (3 mom.) och om förbud för vissa personkategorier, bl. a. statsråd, att delta i utskott (6 mom.). I 22 § *riksdagsstadgan* utsägs ytterligare, att talmännen äger tillträde i utskotten, dock utan rätt att delta i överläggningarna och besluten.

I *praxis* är det erkänt att utskott äger medge även andra ledamöter av riksdagen än de som invalts som ledamöter eller suppleanter i utskottet att närvara vid förhandlingarna. Vid åtskilliga tillfällen har det sålunda förekommit, att vid behandlingen av en motion förslagsställaren antingen på egen begäran eller på utskottets inbjudan fått inställa sig och lämna kompletterande upplysningar. Detta har emellertid endast skett undantagsvis; mera regelmässigt samarbete med motionärer har veterligen aldrig etablerats av något utskott. Det har också hänt att utskott inbjudit andra riksdagsledamöter än motionärer. För närmare uppgifter må hänvisas till samlingsverken Sveriges riksdag (band 11, Tingsten 1934, s. 373) samt Samhälle och riksdag (band 4, Stjernquist 1966, s. 371).

Frågornas tidigare behandling

Det torde inte vara påkallat att i detta sammanhang lämna någon redogörelse för de överväganden som gjorts rörande den allmänna frågan om riksdagsledamöternas sysselsättning i utskottsarbete. Härom må hänvisas i första hand till de betänkanden som avgetts rörande riksdagens arbetsformer, under senare tid främst SOU 1931: 26, 1944: 8 och 1947: 79 samt författningsutredningens betänkande med förslag till ny riksdagsordning i SOU 1963: 18 och riksdagens organisationsutrednings betänkande med vissa förslag rörande effektivisering av riksdagsarbetet i bilaga till KU 1965: 47.

Även de konkreta förslag rörande riksdagsledamöternas möjligheter att delta i utskottsarbetet, som framförs i de föreliggande motionerna, har aktualiserats tidigare. Sålunda hemställdes i en motion vid 1929 års riksdag att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående »sådana ändrade bestämmelser, att riksdagsman får rätt att deltaga i överläggning inom annat riksdagsutskott än det han själv tillhör». Motionären utvecklade inledningsvis utskottsbehandlings betydelse för riksdagens beslutsfattande och önskvärdheten att tillvarata all inom riksdagen tillgänglig sakkunskap vid ärendenas handläggning och anförde därefter:

Det så väl rent principiellt riktiga som ock, för att praktiskt tillgodogöra sig sakkunskapen, eftersträvansvärda är, såsom framgår av det föregående, enligt min mening att varje riksdagsman skulle ha rätt att deltaga i överläggningen (men naturligtvis icke i besluten), inom vilket utskott som helst i de frågor, där han önskade framlägga sin mening. Från denna ideella fordran borde man icke avlägsna sig längre än som av tekniska skäl verkligen är nödvändigt. Svårigheterna skulle väl främst ligga däri, att utskottslokalerna skulle bli överfyllda av folk, och att utskottsbehandlingen av ärendena skulle dra för långt ut på tiden genom ökat pratande. Jag tror ej, att dessa svårigheter skulle visa sig oöverkomliga. De flesta intressera sig icke för ett så stort antal frågor. Endast verkligt intresserade skulle komma. Å andra sidan skulle det för utskottet betyda en verklig vinst, att vid dess överläggningar deltog sådana bland riksdagens ledamöter utanför utskottet, som för de särskilda frågorna hyste starkare intresse, vilket i allmänhet sammanfaller med särskild sakkunskap.

Konstitutionsutskottet (nr 17) avstyrkte motionen, vilken avslogs av kamrarna. Som motivering anförde utskottet:

Genom den i grundlag reglerade möjligheten att bilda sammansatta, särskilda och tillfälliga utskott samt att förstärka de ständiga utskottens ledamotsantal ävensom genom den i praxis erkända och använda rättigheten för utskotten att tillkalla riksdagsmän, vilka ej tillhöra vederbörande utskott, likaväl som andra personer, för upplysningars inhämtande och rådgivning i viss fråga förefinnes enligt konstitutionsutskottets mening redan tillräcklig möjlighet för utskotten att vid sitt arbete utnyttja den inom riksdagen befintliga sakkunskapen i olika frågor, varför ytterligare lagbestämmelser i sådant syfte äro obehövlige. Den i motionen föreslagna rätten för riksdagsmän att efter egen önskan deltaga i utskottens överläggningar sy-

nes icke kunna bli till gagn för riksdagsarbetet utan snarare kunna verka desorganiserande på detsamma.

Frågan om motionärers närvaro i utskott upptogs av 1946 års sakkunniga för översyn av riksdagens arbetsformer. Dessa anförde därom (SOU 1947: 79 s. 67):

Vi ha under våra överläggningar även diskuterat frågan huruvida utskottsarbetet skulle kunna främjas, därest det uttryckligen föreskrevs att motionär hade rätt eller rent av skyldighet att på kallelse närvara i utskott, då detta behandlar hans motion. Vi anse att det kunde vara till nytta för utskottets arbete, om det på angivet sätt direkt från motionären kunde inhämta kompletterande upplysningar rörande motionen och dess syfte. Även för motionären borde en sådan kontakt med utskottet vara av ett visst värde. Det synes oss emellertid redan nu icke föreligga något hinder för utskottet att då det önskar upplysningar om en motion anmoda motionären eller motionärerna att infinna sig i utskottet. Under sådana förhållanden anse vi det icke nödvändigt att införa någon särskild bestämmelse om rätt eller skyldighet för motionär att närvara i utskott, då hans motion prövas. Praxis synes oss lämpligen böra få utveckla sig fritt utan särskilda bestämmelser. Vi vilja emellertid framhålla att redan nu förefintlig möjlighet i större utsträckning än hittills torde böra utnyttjas.

Det särskilda utskott vid 1948 års riksdag, som behandlade frågan om reformer på grundval av de sakkunnigas betänkande, uttalade på den här aktuella punkten (nr 1 s. 54), att de synpunkter som anförts av de sakkunniga var beaktansvärda. Utskottet ville emellertid framhålla, att utskotten redan ägde möjlighet att då så befunnes önskvärt låta motionärer personligen inför utskottet redogöra för sina motioners innebörd och syfte.

De i förevarande motioner berörda spörsmålen torde därefter ej ha ånyo upptagits i riksdagen. De har ej heller behandlats av författningsutredningen.

Motionerna

Motionärerna anför inledningsvis att det med hänsyn till utskottsarbetets stora betydelse i riksdagen måste anses önskvärt, att varje riksdagsledamot ges utskottsplats. Den som inte fått utskottsplats borde åtminstone beredas tillfälle att närvara vid utskottens sammanträden. Regeln om talmännens tillträde till utskotten i 22 § riksdagsstadgan borde utvidgas att gälla ledamöterna i allmänhet. Av praktiska skäl finge dock fordras utskottens medgivande från fall till fall. Vidare framhålls att det måste vara av stor nytta för utskotten att vid behandling av motioner inhämta kompletterande upplysningar direkt från vederbörande motionärer. För dessa skulle det också vara av värde att kunna följa handläggningen i utskotten. Det antecknas att utskotten redan nu har möjlighet att låta motionär närvara vid sammanträde, men att det hör till undantagen att så sker eller att en motionär själv begär att få komma till utskottet.

Utskottet

Enligt gällande ordning har riksdagens utskott möjlighet att bereda andra ledamöter av riksdagen än de som tillhör utskottet tillfälle att närvara vid sammanträde och även att delta i överläggningarna. Endast kamrarnas talmän har emellertid rätt att utan särskilt medgivande infinna sig i ett utskott utan att vara ledamot eller suppleant i detsamma. Denna ordning bör enligt utskottets mening bibehållas. En allmän rätt för motionärer att delta i utskottsöverläggningarna om egna förslag skulle lätt kunna förrycka och försvåra utskottsarbetet. Däremot är det enligt utskottets mening otvivelaktigt av värde, att utskotten kan, där de finner skäl därtill, låta en motionär eller annan ledamot närvara vid förhandlingarna. Som framhölls i förarbetena till 1949 års reformer beträffande riksdagsarbetet kan det vara av nytta för ärendenas sakbehandling, att denna möjlighet uppmärksammas och beaktas av utskotten. Några bestämmelser är emellertid ej erforderliga.

Av anförda skäl och under hänvisning till att utskottsorganisationen i en enkammarriksdag med omkring 350 ledamöter är föremål för grundlagberedningens övervägande får utskottet hemställa,

att motionerna I: 4 och II: 6 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Dahl*, Sörenson, Dahlberg, fröken Stenberg och herr Svenungsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Mossberg och Norrby.

* Ej närvarande vid justeringen.